Lễ lệ - lễ hội ở Hội An Đôi điều suy nghĩ

Trần Thị Lệ Xuân

Hội An là một vùng đất địa linh với nhiều di tích tôn giáo, tín ngưỡng và lễ lệ, lễ hội liên quan gắn với các hình thức thờ tự hay niềm tin tâm linh của các lớp cư dân địa phương. Xuất phát từ những yếu tố như nguồn gốc cư dân, lịch sử mảnh đất và địa sinh thái nên lễ lệ, lễ hội ở Hội An mang sắc thái riêng, đặc trưng, rất tiêu biểu, rất độc đáo. Có thể nói, lễ lệ, lễ hội là bộ phận di sản, là sản phẩm du lịch không thể thiếu của Hội An, thu hút sự quan tâm của nhiều người.

Trong những năm qua, công tác bảo tồn, phát huy những giá trị truyền thống của địa phương mà cụ thể là lễ lệ, lễ hội ở Hội An đã đạt được nhiều kết quả đáng khích lệ, đã khơi dậy sự tìm hiểu, khám phá của du khách trong và ngoài nước. Nhiều lễ hội truyền thống như lễ hội Cầu ngư, Trung thu, Nguyên Tiêu, Vía Thiên Hậu Thánh mẫu, vía Quan Thánh.... đã được kế thừa phát huy với chiều hướng tốt. Một số lễ hội mới mang tính giao lưu hội nhập như lễ hội Giao lưu văn hoá Việt Nam - Nhật Bản; Quảng Nam hành trình Di sản; Hội An - Cảm xúc mùa hè, Đêm rằm phố cổ,... đã được tổ chức trên nền lễ hội truyền thống và cũng đạt được những thành công. Chính vì vậy, vừa qua tạp chí Du lịch trực tuyến - Smart Travel Asia có trụ sở tại HongKong đã công bố kết quả bình chọn trên mạng Internet, Hội An đã vinh dự lọt vào top 10 điểm du lịch tốt nhất Châu Á về lĩnh vực "*Thành phố lễ hội tốt nhất*". Với kết quả của cuộc bình chọn này, Hội An được đánh giá cao, ngày càng khẳng định vị trí của mình trong khu vực và thế giới về thương hiệu du lịch lẫn sự nghiệp bảo tồn.

Những thành quả đạt được trong thời gian qua là sự nỗ lực của Chính quyền và nhân dân Hội An. Tuy nhiên, với thực trạng chung hiện nay, công tác tổ chức lễ hội đang đặt trước những thách thức mà gần đây đã được các nhà khoa học cảnh báo: Sự đơn điệu hoá lễ hội, trần tục hoá lễ hội, thương mại hoá lễ hội và quan phương hoá lễ hội. Đó là những lời cảnh báo đáng xem xét, nghiên cứu, tìm tòi cách giải quyết. Hơn nữa, do nhiều nguyên nhân sâu xa, việc bảo tồn phát huy trong người dân và kể cả công tác tổ chức lễ hội ở Hội An vẫn còn một số hạn chế nhất định.

Hiện tại, ở Hội An có gần 50 lễ lệ, lễ hội cổ truyền vẫn được lưu giữ và tổ chức thường xuyên dàn trải trong suốt năm nhưng quy mô tổ chức lễ hội không lớn, không đủ sức để khi nhắc đến Hội An người ta lại nói về một lễ hội gắn liền nào đó, như lễ hội Chùa Hương - Hà Tây, Hội Bà Chúa Xứ - Châu Đốc, Hội chọi trâu Đồ Sơn - Hải Phòng... Lễ hội ở Hội An chủ yếu thiên về phần lễ hơn là phần hội. Các hình thức vui chơi, giải trí trong phần hội ít được chú trọng. Một số hoạt động diễn xướng dân gian như hát bả trạo, tuồng, bài chòi, hò khoan đối đáp dù trong những thời gian gần đây được chú ý duy trì, phát huy nhưng vẫn còn hạn chế, vì thế cần đầu tư hơn nữa, đặc biệt là phải kế thừa đội ngũ kế cận

như đội gia lễ thực hiện các nghi lễ cúng tế, xướng tế. Đội ngũ này cần phải có sự đào tạo nếu không sẽ không có người thay thế.

Bên cạnh đó, do điều kiện về kinh phí nên một số lễ hội không được tổ chức quy mô như trước đây, chẳng hạn như lễ Cầu Ngư. Để tổ chức lễ hội này theo như truyền thống, cần đầu tư kinh phí rất lớn để thuê đội diễn xướng bả trạo, đoàn hát tuồng, hát chèo.... Những đóng góp của người dân mặc dù không nhỏ nhưng cũng không đủ để tổ chức. Do đó, trước đây hai, ba năm lễ được tổ chức lớn một lần thì hiện nay chu kỳ này nới rộng hơn. Như chúng ta biết, lễ hội cầu ngư là một trong những lễ hội dân gian mang đậm yếu tố sông nước gắn liền, là bộ phận không thể tách rời của di sản văn hoá Hội An nên việc duy trì, phát huy lễ hội này cũng như một số lễ hội khác đang trong nguy cơ mai một là điều chúng ta cần quan tâm hơn.

Một số lễ hội tại các di tích tín ngưỡng, hội quán trong khu phố cổ có điều kiện phát huy hơn vì gắn liền với di tích, là những điểm tham quan và hơn nữa thoả mãn nhu cầu tín ngưỡng của cư dân. Trong khi đó, do nhiều yếu tố tác động nên đã có sự thay đổi không gian sinh hoạt văn hóa ở một số di tích trong khu phố cổ làm cho một số lễ lệ, lễ tục truyền thống cũng dần phai tàn.

Bên cạnh đó, những lễ lệ, lễ hội dân gian tại các địa phương nằm ngoài khu phố cổ hàng năm vẫn được người dân duy trì tổ chức thường xuyên như cúng xóm, đình, miếu, lăng...Tuy nhiên, đã bị đơn giản đi rất nhiều so với trước do một số nguyên nhân như các cộng đồng làng trước kia bị phá vỡ hoặc chuyển đổi ngành nghề... Chẳng hạn, như lễ cúng Thần Nông tại miếu Thần Nông - Cẩm Phô. Trước đây, khi mà nơi đây còn là đồng ruộng thì hàng năm cứ dịp thanh minh dân làng Cẩm Phô tổ chức lễ cúng Thần Nông rất long trọng, có tổ chức rước long chu đi quanh các tuyến phố... thu hút đông đảo người dân tham gia nhưng từ ngày ruộng lấp đi để thay vào đó những ngôi nhà mới thì tín ngưỡng thờ cúng Thần này cũng bị lãng quên dần.

Để tăng thêm phần hấp dẫn, sôi động đối với các lễ hội dân gian truyền thống cần tăng cường hơn nữa phần hội. Nhiệm vụ đặt ra cho mỗi chúng ta là tăng cường hơn nữa công tác sưu tầm, nghiên cứu, bổ sung thêm phần hội cho một số lễ hội dân gian đã bị giản lược, mai một. Chẳng hạn như đối với lễ hội Cầu Ngư, sau phần lễ hay đan xen phần lễ có phần hội như hát tuồng, hát chèo, đua ghe, thuyền ngang... nhưng những hoạt động này ít được tổ chức thường xuyên. Duy trì tổ chức một số trò chơi thể thao miền biển: Đua thuyền trên cát, vãi chài trên cát, bóng chuyền bãi biển, lắc thúng chai... Trong nghề nông với lễ cúng cầu bông tại làng rau Trà Quế, bên cạnh phần lễ có

phần hội như tổ chức trò chơi giải trí: thi vớt rong, thi trồng rau... cần tiếp tục phát huy. Có như vậy thì mới lôi cuốn, thu hút được đông đảo người dân tham gia vào lễ hội, bởi vì trong việc tổ chức lễ hội phải đề cao yếu tố cộng đồng, đây là yếu tố quan trọng làm nên thành công của lễ hội.

Trong khi cuộc sống ở mỗi thời đại lại khác nhau, đất nước ngày càng phát triển đi lên, kéo theo nhu cầu cuộc sống của người dân cũng có những thay đổi, vì thế để gìn giữ những cái cổ xưa là điều rất khó, nhưng không thể vì thế mà chúng ta đành đứng nhìn những giá trị truyền thống mà cha ông ta đã dày công xây dựng dần mất đi. Bản thân tôi cũng trăn trở, suy nghĩ để tìm ra hướng giải quyết nào đó để cùng chung tay góp sức vào công tác này, bởi lẽ, lễ lệ, lễ hội Hội An là phần "*hồn*" của Di sản Văn hoá Hội An. Một khi du khách đến Hội An ngoài việc tham quan, thưởng ngoạn phong cảnh, vẻ đẹp cổ kính của những ngôi nhà cổ, mái đình xưa... thì họ còn muốn tìm hiểu về sinh hoạt văn hoá của địa phương - phần "*hương*" quyến rũ họ đến và ở lâu hơn. Để thực hiện điều này là công việc của cả cộng đồng nhưng trách nhiệm thuộc về những người làm công tác quản lý. Vì thế, trong mỗi chúng ta phải tự tuyên truyền, vận động hơn nữa trong nhân dân để họ hiểu rằng một người yêu quê hương, yêu Di sản phải biết trân trọng, gìn giữ những giá trị truyền thống vốn có, trong đó lễ hội dân gian có giá trị rất lớn góp phần nuôi dưỡng và làm sống Di sản, làm phong phú đời sống tinh thần của địa phương. Đồng thời, vận động sự tham gia của cộng đồng vào các hoạt động lễ hội của địa phương và Thành phố tổ chức. Bên cạnh việc vận động sự đóng góp của người dân vào việc tổ chức lễ hội, cần hỗ trợ một phần nào đó về kinh phí trong điều kiện cho phép để người dân tự đứng ra tổ chức lễ hội, có như vậy thì mới huy động được tính cộng đồng và không đánh mất tính chất thiêng liêng đặc trưng trong lễ hội◆

hoianheritage.net